

Čtenář

**Čtení jako potřeba – motivace četby –
funkce četby**

Osobnost čtenáře – typologie čtenáře

Četba

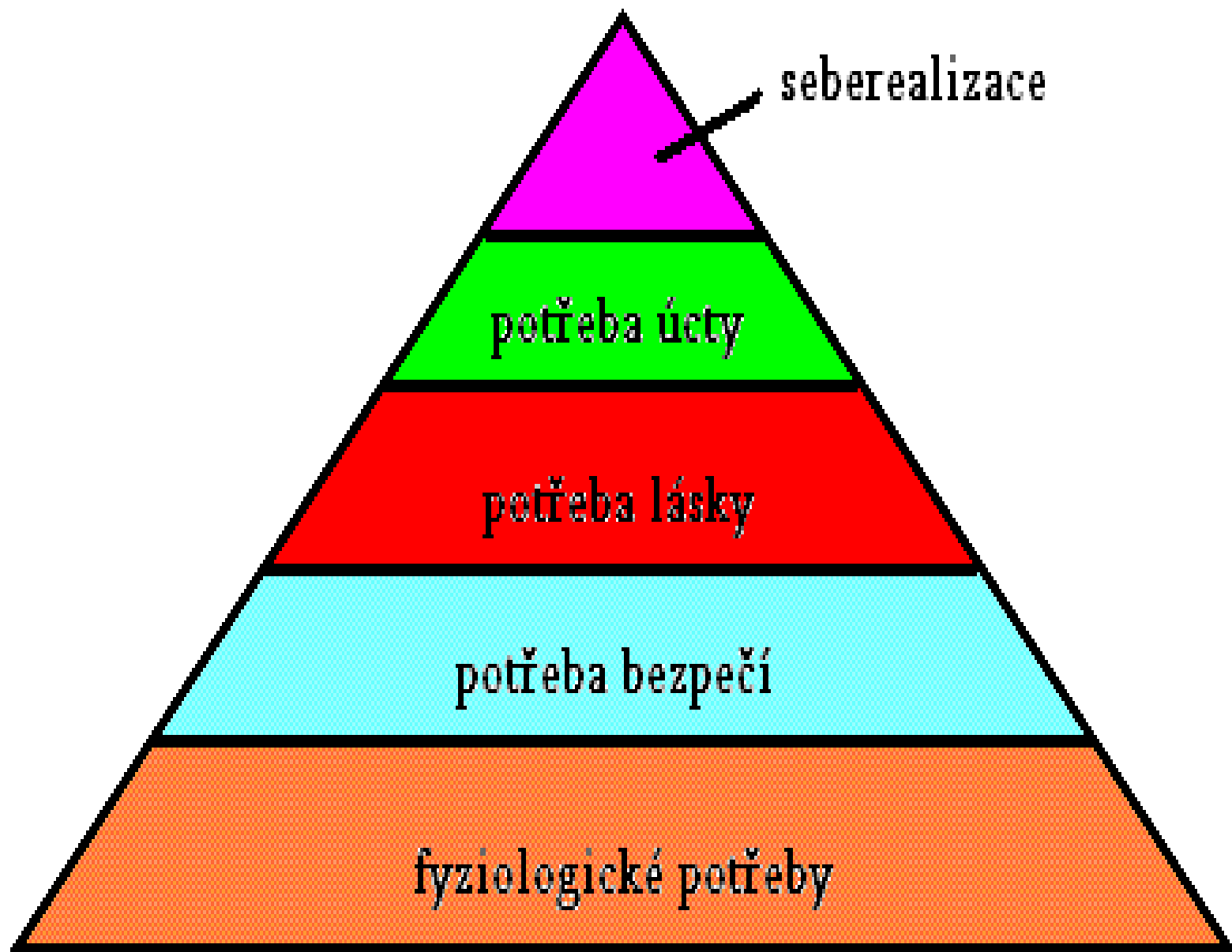

- „komplexní jev“; aktivní spolupráce lidského prožívání se čteným textem
  - konstitutivní role četby
  - proces přiřkládání určitého specifického významu čtenému
    - emoční prožitkovost i složitější následné psychické procesy a projevy sociálního chování u čtenáře
-

Potřeby – Abraham Maslow

---

1. fyziologické potřeby (potrava, teplo...)
  2. potřeba bezpečí, jistoty (vyhýbání se všemu neznámému, neobvyklému či hrozivému)
  3. potřeba lásky, sounáležitosti (někam/k někomu patřit)
  4. potřeba uznání, úcty (být vážený, mít úspěch – pak být sám sebou kladně hodnocen)
  5. potřeba seberealizace (možnost růstu a rozvoje)
  6. potřeby estetické (potřeba vytvořit i vnímat harmonii, řád a krásu)
-

Psychologické účinky četby

- ❑ evokuje představy dle psychologických zákonů asociace
  - ❑ psychologická odměna
  - ❑ fungují jak u četby utilitární tak literární (umělecké)
-

Psychologické aspekty procesu čteny

- kontemplace (vžití)
  - identifikace (ztotožnění)
  - modelování a formování osobnosti

  - **motivace**
    - zákon učení (i sociálního)
    - východisko/podmínka i následek
-

Sociální a socializační účinky č.

- **instrumentální** (účelové, návodné, informativní) účinky
    - četba přináší informace, kterých jedinec využívá při řešení praktických životních problémů
  - **prestižní** účinky
    - čtenář, patřící k určité sociální skupině, vyhledává literaturu, která chválí jeho skupinu, posiluje sebeúctu, navozuje pocit prestiže
-

□ **potvrzovací** účinky

- čtenář vyhledává literaturu, která potvrzuje jeho vlastní názory, stanoviska a postoje

□ **estetické** účinky

- jedinec si četbou obohacuje uměleckou zkušenost (obsahem literárního díla, tak o jeho formou)
-

□ **rekreační účinky**

- čtenář se pobaví, odreaguje, zapomene na starosti, příjemně stráví volný čas;
- četba formou odpočinku, úniková funkce

□ **psychoterapeutické účinky**

- vliv četby na duševní zdraví člověka
  - léčba knihou – biblioterapie
-

Pojem *čtenář*

- ❑ nejen osoba aktuálně čtoucí
  - ❑ z časového aspektu souborně ten, kdo čte a četl (Nakonečný, 1965)
  - ❑ člověk, který využívá četbu jako jednu z forem sociální komunikace
  - ❑ čte (knihy) a *deklaruje to* (Trávníček, 2008)
-

Typologie čtenáře

Aleš Hamaň (1991, s. 7, členění R. Lesňáka):

racionální, tzv. kritický typ

- zdůrazňuje při četbě hlediska poznávací;

estetický

- zaměřuje se na umělecké hodnoty textu;

utilitární

- praktické využití poznatků (informací)
-

---

sociativní

- dá se četbou ovlivnit ve svém chování

etický

- hodnotí četbu primárně z hlediska mravního (výchovního)

emocionální

- beletrie, citové ztotožnění s některou z postav
-

Psychologie čtenáře

- V. Smetáček (1973):
    - čtenářský zájem, jeho motivace a vývoj;
    - čtenářské zvyky, návyky, postoje a zájmy;
    - intrapsychické procesy spojené s četbou: pochopení, interpretace a prožívání děl;
    - účinky četby (změny ve struktuře čtenářovy osobnosti)
    - typologie čtenářů, diferenciacce čtenářů podle zájmů, ovlivnitelnosti, způsobu prožívání atd.
-

Čtenářské návyky

- souvisí s potřebou číst
  - způsob, jakým čtenář zachází s knihou, jak ji získává, čte...
  - určitý druh chování = čtenářské chování
  - odráží se v nich celá osobnost čtenáře
  - vztah, kt. má charakter zvyku a potřeby
  - navenek se projevuje zájmem o knihy, zálibou v četbě a čtenářskou aktivitou
-

Čtenářské zájmy

- ❑ kulturní, intelektuální zájmy
  - ❑ charakter, intenzita a trvalost jsou závislé na sociálním a kulturním prostředí
  - ❑ jsou určovány především individuálními zkušenostmi, čtenářskou vyspělostí, kultivovaností, zralostí, celkovou inteligencí, zájmovým zaměřením
-

Čtenářský postoj

- ❑ hodnotový vztah zaujímaný jednotlivcem vůči okolnímu světu, jiným subjektům i k sobě samému
  - ❑ dispozice chovat se či reagovat určitým relativně stabilním způsobem
  - ❑ získáván na základě spontánního učení – čtením a aktivní recepcí literatury
  - ❑ lze zjistit z výroků jedince o literatuře
-

Čtenářský vkus

- objektivně platné a hierarchicky působící hodnotové soudy a přístupy čtenáře k literárnímu dění a literárním dílům
  - individuální uvědomění si a formulace estetické hodnoty (výběrem z nabídky)
  - může být s vyjádřením objektivní normy v rozporu (záliba v braku)
-

Čtenářská norma

- ❑ soubor zásad, pravidel; představa o literárním díle a jeho působení
  - ❑ uplatnění čtenářského (individuálního, ale i socializovaného) kódu na literární hodnoty díla
  - ❑ to, co jedinec uznává za platné = kritérium jeho hodnocení literatury
  - ❑ viz také čtenářská konvence, ideál (Liba)
-

Základní literatura

HAMAN, A. *Literatura z pohledu čtenáře*. Praha : ČsS, 1991. 176 s. ISBN 80-202-0281-1.

LIBA, P. *Čitateľ umeleckej literatúry*. In *Čitateľ a literárny proces*. Bratislava : Tatran, 1987. s. 70 – 99.

NAKONEČNÝ, M. *Psychologie čtenáře*. 1. díl. Praha : ÚDA/Kmen, 1965. 72 s.

SMETÁČEK, V. *Vybrané kapitoly z psychologie čtení a čtenáře*. Praha : SPN, 1973.

VÁŠOVÁ, L. *Úvod do biliopedagogiky*. Praha : ISV, 1995. 189 s. ISBN 80-85866-07-2.

Rozšiřující literatura

FREY, J. *Psychologie čtenáře*. Hodonín : F. Landgráf, 1929. 138 s.

HYHLÍK, F. *Četba a její vliv na utváření osobnosti*. Praha : SPN, 1958. 108 s.

HYHLÍK, F. *Psychologie čtenáře*. Bratislava : SPN, 1962. 130 s.

TRÁVNÍČEK, J. *Čteme?*. Brno : Host, 2008. ISBN 978-80-7294-270-1.
